

8.6.2026

EOAK/3212/2026

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Heli Karjalainen-Michael

ESITYS ITSENÄISTYMISVAROJEN KERRYTTÄMISTÄ KOSKEVAN SÄÄNTELYN TÄSMENTÄMISEKSI

Oikeusasiamiehelle on tehty useita kanteluita, jotka koskevat eri hyvinvointialueiden menettelyjä lastensuojelulain mukaisten itsenäistymisvarojen kerryttämisessä ja niiden korvaamisessa sijaishuollossa oleville tai siellä olleille nuorille.

Olen vastikään antanut päätökseni viiteen kanteluun.

Asiassa EOAK/240/2025 oli kysymys siitä, ettei Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ollut ainakaan selvityksenantopäivään mennessä hyvittänyt kantelijalle niitä itsenäistymisvaroja, jotka hänelle olisi kertynyt, mikäli kaupunki ja sittemmin Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue olisivat toimineet aktiivisesti elatusavun vahvistamiseksi. Elatusavun vahvistaminen jäi tekemättä, koska kantelijan isä ei missään vaiheessa toiminut viranomaisen kanssa yhteistyössä elatusasian loppuun saattamiseksi.

Asiassa EOAK/5162/2025 oli kysymys siitä, että kaupunki oli vuoden 2018 kesäkuun loppuun saakka perinyt sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (jälj. asiakasmaksulaki) 7 §:n mukaista asiakasmaksua, josta lapsille ei kertynyt itsenäistymisvaroja. Johtopäätökseni asiassa oli, että lapsen oikeus hänelle lain mukaan kuuluviin itsenäistymisvaroihin oli saattanut jäädä suureltakin osin toteutumatta. Samalla toin esiin havaintoni, jonka mukaan menettely puuttuvien itsenäistymisvarojen korvaamisessa vaikuttaa olevan eri hyvinvointialueilla varsin epäyhtenäinen.

Edellä mainittujen lisäksi olen ratkaissut kolme muuta asiaa. Ensimmäinen niistä koski Varsinais-Suomen hyvinvointialuetta. Myös tässä asiassa lapsen itsenäistymisvaroja oli jäänyt kerryttämättä siksi, että lapsen vanhemmat olivat olleet passiivisia eikä heiltä ollut saatu riittävää selvitystä elatusapuosituksen tekemiseksi. Toinen ratkaisu koski asiaa, jossa kunta ei aikanaan ollut vahvistanut lapsen vanhemmille elatusapua ja itsenäistymisvaroja jäi kerryttämättä yli yhdeksän vuoden ajalta. Ainakaan selvityksenantohetkellä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ei ollut korvannut nuorelle kertymättä jääneitä varoja. Kolmannessa tapauksessa itsenäistymisvarat olivat jääneet kertymättä siksi, että kantelijan vanhemman isyys oli jäänyt vahvistamatta.

Edellä esiin tuotujen asioiden lisäksi käsiteltäväni on edelleenkin kanteluita, joissa pääasiallisena sisältönä on kysymys itsenäistymisvarojen kerryttämättä jättämisestä.

Asioita selvittäessäni olen tehnyt seuraavanlaisia havaintoja itsenäistymisvarojen kerryttämisestä:

- Hyvinvointialueiden korvauskäytännöt poikkeavat toisistaan merkittävästi. Nostin edellä mainituissa ratkaisuisiani esiin esimerkiksi Varsinais-Suomen hyvinvointialueen ja Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen, joissa sijaishuoltoon sijoitettuna olleille lapsille on ilmeisesti maksettu korvauksia niistä itsenäistymisvaroista, joihin heillä olisi ollut aikanaan oikeus. Myös Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue on ilmoittanut minulle tekevänsä ohjeistusta asiasta. Muiden hyvinvointialueiden käytänteistä minulle ei ole tietoa.
- Tilanteissa, joissa itsenäistymisvaroja ei ole kerrytetty eikä kompensoitu harkinnanvaraisilla itsenäistymisvaroilla, sijaishuollossa olevia (tai siinä aikaisemmin olleita) lapsia ei useinkaan neuvota siitä, millä tavalla heidän olisi mahdollisuus päästä oikeuksiinsa. Mikäli neuvontaa annetaan, henkilö kehoitetaan tekemään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 23 §:n mukainen muistutus tai kantelu laillisuusvalvojalle. Olen ratkaisuisiani todennut, etten pidä edellä sanottuja menettelyjä henkilön oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta oikeanlaisina, sillä ensisijaisesti korvausvaatimukset tulisi jollakin tavalla käsitellä hyvinvointialueilla.
- Sosiaali- ja terveysministeriölle on jo aikaisemmin, vuonna 2019, lähetetty tiedoksi apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin päätös asiassa EOAK/695/2018. Ministeriötä on pyydetty ottamaan ratkaisussa tarkemmin esiin tuodut havainnot huomioon jälkihuoltoa uudistettaessa. Havaintojeni mukaan lastensuojelulaki ei edelleenkään velvoita hyvinvointialuetta kartuttamaan itsenäistymisvaroja lapselle ja toisaalta myös asiakaslain mukaan hyvinvointialue voi periä asiakasmaksulain 7 §:n 1 momentin mukaisen maksun lapsen hoidosta. Mainittu maksu ei kuitenkaan kartuta lapsen itsenäistymisvaroja.
- Ratkaisun EOAK/2723/2020 yhteydessä apulaisoikeusasiamies Sakslin on tuonut sosiaali- ja terveysministeriön tietoon, että itsenäistymisvarojen kerryttämisen käytännöissä havaitut ongelmat ovat todennäköisesti valitettavan yleisiä ja ne edellyttäisivät lastensuojelun jälkihuoltoa ja itsenäistymisvaroja koskevien säännösten tarkistamista. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan asiassa ei ole ryhdytty lainsäädännöllisiin toimiin tilanteen selkeyttämiseksi. Olen nostanut tämän saman asian esiin äskettäin antamassani lausunnossa (EOAK/3501/2026 kohta 10.2) luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi. Jossain määrin yleistynyt käytäntö elatusavun vahvistamiseen perustuu tällä hetkellä lähinnä oikeusasiamiehen ratkaisukäytäntöön. Tätä ei voida pitää lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta tarkoituksenmukaisena.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

Edellä esitetyn perusteella esitän, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyisi asiassa tarpeellisiin toimenpiteisiin lainsäädännön täsmentämiseksi, jotta sijaishuollossa olevien lasten laissa säädetty oikeus itsenäistymisvaroihin toteutuisi myös käytännössä ja lasten yhdenvertainen kohtelu täten turvattaisiin.

Pyydän sosiaali- ja terveysministeriötä ilmoittamaan minulle 31.8.2026 mennessä, mihin toimenpiteisiin esitykseni on antanut sille aiheutta.

Osa ratkaisuista julkaistaan eduskunnan oikeusasiamiehen verkkosivuilla www.oikeusasiamies.fi.